

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/169012,W-102-rocznice-Bitwy-Warszawskiej-pamietamy-o-dzielnych-zolnierzach-Wojsk-Balono.html>
25.04.2024, 19:58

W 102. rocznicę Bitwy Warszawskiej pamiętamy o dzielnych żołnierzach Wojsk Balonowych - Toruń, 15 sierpnia 2022

Z okazji 102. rocznicy zwycięskiej wojny polsko-bolszewickiej przedstawiciel IPN Oddział w Gdańsku, Mateusz Dąbrowski złożył kwiaty pod pomnikiem Poległych Żołnierzy Wojsk Balonowych w Toruniu.

Pomnik w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu w Toruniu został odsłonięty dwa lata temu w ramach obchodów święta Wojska Polskiego i w 100. rocznicę Bitwy Warszawskiej. W skład Komitetu Honorowego Odbudowy Pomnika Poległych Żołnierzy Wojsk Balonowych w Toruniu wszedł m.in. prezes IPN dr Jarosław Szarek oraz dyrektor Oddziału IPN w Gdańsku prof. Mirosław Golon. Jego przewodniczącym był wiceprezes Rady Ministrów Piotr Gliński.

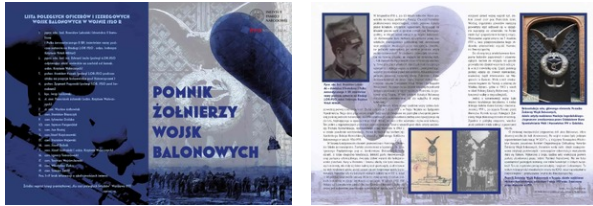
Rzeźba orła z brązu wieńcząca pomnik, dzieło artysty rzeźbiarza Macieja Jagodzińskiego-Jagenmeera stanowi główny element monumentu i została ufundowana przez Instytut Pamięci Narodowej. Upamiętnia nie tylko poległych żołnierzy, ale także świadczy o ścisłych związkach Torunia z przedwojenną aeronautyką i wojskami balonowymi.

Dodatkowo OBUWiM IPN Gdańsk zrealizował trzy inskrypcje na pomniku, zawierające informacje o zniszczeniu monumentu przez Niemców we wrześniu 1939 roku, wraz z nazwiskami poległych żołnierzy wojsk balonowych w czasie wojny polsko-bolszewickiej.

HISTORIA WOJSK BALONOWYCH

W listopadzie 1918 r., po 123 latach zaborów Polska powróciła na mapę polityczną Europy. Choć formalnie proklamowano niepodległość, młode państwo stanęło przed kolejnym, olbrzymim wyzwaniem. Rozpoczął się kilkuletni proces walki o granice odrodzonej Rzeczypospolitej, w którym udział wzięły m.in. wojska balonowe. Ich sformowanie było skutkiem opanowania przez powstańców wielkopolskich poznańskiej hali sterowcowej oraz przejęcia znajdującego się tam sprzętu. Utworzone jednostki wykorzystano już wkrótce podczas wojny polsko-bolszewickiej. Początkowo prowadziły obserwację na froncie, później, ze względu na dynamikę walk, 1. Pułk Aeronautyczny przekształcono w formację piechoty. Mimo znacznych trudności, takich jak brak należytego uzbrojenia i stałego wsparcia artylerii, „aeropiechury” wykonali postawione przed nimi zadania. Kilkunastu z nich poległo, ponosząc najwyższą ofiarę.

Żołnierze 1. Pułku Aeronautycznego za swoje czyny bojowe zostali uhonorowani łącznie 3 orderami Virtuti Militari i 66 Krzyżami Walecznych. Po zakończeniu działań wojennych jednostki zostały rozlokowane w trzech miastach: Poznaniu, Legionowie oraz Toruniu. W tym ostatnim Batalion Balonowy stacjonował nieprzerwanie, aż do wybuchu II wojny światowej. Żołnierzom, którzy zginęli podczas wojny polsko-bolszewickiej poświęcono monument. Został odsłonięty 5 maja 1937 r. w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu. Tego dnia przypadało święto Batalionu obchodzone na pamiątkę utworzenia pierwszej polskiej jednostki balonowej.

Na czterometrowym cokole osadzono rzeźbę orła zrywającego się do lotu, trzymającego w szponach krzyż Virtuti Militari, wieniec z liści wawrzynu i dębu oraz kotwicę. Ten jeden z najpiękniejszych pomników przedwojennego Torunia wyszedł spod dłuta artysty rzeźbiarza Michała Kamieńskiego, rozstrzelanego przez Niemców w 1944 r. w czasie powstania warszawskiego. Michał Kamieński był bratem mjr. Konstantego Rolicza-Kamieńskiego, dowódcy toruńskiego Batalionu Balonowego w latach 1934-1939. W Toruniu funkcjonowała również, przeniesiona z Poznania, Oficerska Szkoła Aeronautyczna. Została umieszczona w koszarach im. gen. Ignacego Prądzyńskiego przy ul. Sienkiewicza. Dobrze zachowany obiekt, a także dogodna lokalizacja, bliskość portu sterowcowego oraz poligonu artyleryjskiego, stwarzały dobre warunki do funkcjonowania placówki. Kursy w Poznaniu i Toruniu szkoliły nie tylko zawodowych żołnierzy, ale stały się także kuźnią kadr sportowych, a oficerowie na nich wyszkoleni szybko zostali uznani ojcami krajowego sportu balonowego. Pierwsze loty na balonach wolnych odbyły się w 1921 r., a już 12 lat później świętowano sukcesy, które na stałe wpisały dorobek polskich baloniarzy w dzieje światowej aeronautyki. W latach 1933-1938 Polacy aż czterokrotnie zdobyli puchar Gordona-Bennetta, który do dzisiaj jest najbardziej prestiżowym trofeum w tej dyscyplinie.

Ostatnie rozgrywki przed wojną wygrali kpt. Antoni Janusz oraz por. Franciszek Janik. Według regulaminu zawodów następny powietrzny rajd odbywał się w ojczyźnie zwycięzcy, co oznaczało, że Polska miała być gospodarzem kolejnej edycji. Wydarzenie zaplanowano na 3 września 1939 r., lecz przeprowadzenie tego widowiska uniemożliwiła napaść Niemiec na Rzeczpospolitą. Do obrony kraju zmobilizowano kompanie balonów zaporowych i obserwacyjnych. Jednak ze względu na sposób prowadzenia działań wojennych odegrały w nich niewielką rolę. Część żołnierzy została wzięta do niewoli niemieckiej, sowieckiej bądź internowana na Węgrzech i w Rumunii. Wielu z nich ewakuowano najpierw do Francji, a później do Wielkiej Brytanii, gdzie w 1940 r. weszli w skład Polskiej Eskadry Balonowej i

kontynuowali walkę o niepodległość. Jedną z konsekwencji wojny była zmiana toruńskiego krajobrazu, z nieba zniknęły dobrze znane balony i sterowce. Jesienią 1939 r., po zajęciu Torunia przez Niemców, Pomnik ku czci Poległych Żołnierzy Wojsk Balonowych został zniszczony. Zgodnie z polityką okupanta, wszelkie znaki polskości miały zniknąć z przestrzeni miasta. O minionej rzeczywistości przypomina dziś ulica Balonowa, która dawniej wiodła do hali sterowcowej. Po wojnie nazwa była jedynym wspomnieniem baloniarzy.

W 2017 r., z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Torunia, powołano Komitet Organizacyjny Odbudowy Pomnika Żołnierzy Wojsk Balonowych. Staraniem wielu osób, dzięki zaangażowaniu instytucji państwowych i samorządów, rekonstrukcja monumentu stała się faktem. Wykonana z brązu rzeźba orła wieńcząca pomnik została ufundowana przez Instytut Pamięi Narodowej. Ma nie tylko upamiętniać poległych żołnierzy, ale także świadczyć o ścisłych związkach Torunia z przedwojenną aeronautyką i wojskami balonowymi. To wotum wdzięczności mieszkańców miasta w 100. rocznicę odzyskania niepodległości i przyłączenia Torunia do Rzeczypospolitej.

PLIKI DO POBRANIA

[Pomnik Poległych Żołnierzy Wojsk Balonowych \(folder\) \(pdf, 2.13 MB\) 16.08.2022 11:57](#)